

ŞİDDET TÜRLERİ

“Bir refleksiyon, bir sembol, bir gösterge olarak şiddet”

Prof. Dr. Adnan GÜMÜŞ

Çukurova Üniversitesi

1970'lerden ilkokul 2. sınıf hayat bilgisi kitabından bir kış hikâyesi hatırlıyorum. Kışın soğukta odunsuz kalan bir köylü ile doğa ana arasında geçen bir öyküydü. Köylü, “bana haber vermeden kar yağdırdın” diye doğaya sitem ediyordu. Doğa ana, “hayır” diyordu: “Önce rüzgârlar, sonra bulut ve yağmurlar getirdim. Günler kısaldı. Yavaş yavaş havalar soğudu. Ama sen hiç bunlara tınmadın”.

Şiddet, pek çok emaresini yıllardır taşıyordu da, pek dikkate alınmıyordu. Artık “kontrol edilemez”, “yaşanılmaz” bir noktaya, belki de sistemin kendisini sürdürümü için de tehlikeli bir noktaya geldi de, UNICEF'ten NATO'ya kadar pek çok kesim bunun üzerine toplantılar yapma ihtiyacı duydu.

İstemlerini yerine getir(t)ebilmek için “zor kullanma” (engelleme veya baskı şeklinde) tekeli, yani meşru şiddet kullanma tekeli de “hizmetlerin özelleştirilmesi” ile birlikte sanki “devlete” tanınmış bir hak olmaktan giderek çıkıyor; gerek çete ve mafya türünde, gerekse anomik türde “alternatif şiddet” türleri giderek yaygınlaşıyor. Hatta “özel güvenlik birimleri” türünde devlet şiddetine alternatif “şiddet kurumlaşmaları” oluşuyor. Kaygıların kaynağı ne olursa olsun, sonuçta artan bir “şiddet fenomeni” gözlemleniyor.

Basit ama geçerli bir ilke: “Her sosyo-ekonomik sistem kendi çıktılarını üretir.” Bugün kendi yan kuruluşları ve değerlerini bile yaratamamış bir merkez ile, Türk-İslam sentezinin aydınlanma sürecini aşındırdığı, meşruiyet krizleri içinde kıvranan ve her geçen gün daha da anomik hale gelen bir yapı ile karşı karşıya bulunuluyor. Sabahtan akşama “tüket” komutuyla yüklenen, karşılığında ise mezununun nerdeyse % 90'ına basit bir nema (dört yıllık bir fakülte hakkı) bile sunamayan bir sistem bulunuyor. Bu koşullar altında 60

kişilik "ahır" gibi sınıflarda tıkiş tıkiş tutulan, oturabilecekleri birer sıra bile sunulamayan ümitsiz ve güvencesiz bırakılmış güvensiz bir gençlik bulunuyor. Bu gençliğin başına "bekçi" niyetiyle oturtulan, yarı aç yarı tok yaşam mücadelesi vermeye çalışın, gençlerden önce kendisi bezginleşmiş yorgun bitap öğretmenlerin durumu ise, aynı yazgının bir başka boyutunu oluşturuyor.

Özetle okullar; salt şiddet kültürünün taşıyıcısı değil, bizatihi şiddetin parçası, bizatihi sıkıştırılmış bir sıkıştırma aracı haline gelmiş; şiddetin üretildiği, sürdürüldüğü, öğretildiği "şiddet kurumuna" dönüşmüş bulunuyor (Bu anlamda karakollar ve askeriye bile, daha iyi durumda sayılabilir).

Özetle "rüzgar eken fırtına biçer". Şiddet, geçmişin sonucu ve geleceğin geçmişi olarak önümüzde duruyor ve hem sistemi, hem de her birimizi tehdit ediyor.

Şiddet Türleri ve Yoğunlukları: Tanımsızlık, Kayıtsızlık ve Yansızlık Sorunu

Michaud, gerek şiddetin tanımı gerekse yoğunluğunu görebilmemizi (sağlıklı rakamlara ulaşılabilmesini) engelleyen üç sorun sayıyor: (1) Tanım sorunu yani kurumsal ve hukuksal norm içinde neyin şiddet olduğu, (2) kayıt ve istatistiklerin tutulmamış olması, (3) daha esaslı bir sorun da şiddetin tanımı, takibi, kaydı ve denetiminin yansız olmaması (Michaud, 1994, s. 14-15).

Evde, bakım ve esirgeme kurumlarında, okulda, işte, komşulukta, spor salonlarında (futbol sahalarında), masaj odalarında, sokakta, hapisanede, esir kampında, askerlikte... "Derini", "dolaylısı", "semboliği", "doğrudanı/ortadaki/açıktaki"... Psişiği, kültürel, ekonomiği, politigi, toplumsalı, yapısalı... Önyargı, dışlama, dayak, hakaret, kaza, ölüm, bombalar, linç kültürü, yok sayma, çeteleşme, yozlaşma, siyasetin defoları, namus cinayetleri, bıçaklamalar, tacizler, tecavüzler... Yaşam mücadelesi, saldırganlık, hegemonya, savaş, soykırım, isyan ve devrimler...

Bu bildiri kapsamında "şiddet" ile kökteş nosyonlar, özellikle de yapısal şiddet çeşitleri olmak üzere şiddet tiplerini ve olası yoğunlukları elverdiğince açıklanmaya çalışılacaktır.

Şiddet			
Bireysel			Yapısal (Toplumsal Koşullar veya 'Sosyal Sistemin Baskı Unsurları')
Fiziki		Psşik	
Kişilere Yönelik (Şiddete Başvurma)	Mala-Eşyaya Yönelik (Vandalizm)		
Cinayet, yaralama, rehin alma, tecavüz, dayak vb.	Zarar verme, yakma vb.	Şiddetle tehdit, küfür, ayrımcılık, hakaret, kötü muamele vb.	Hiyerarşi kurma, görevli kılma-emir verme, yoksun bırakma (gelişim şansı vermeme), işgal*, savaş*, terör*, çete-mafya* vb.
Schwind 2003, s. 28, al. Nortoff, 2006, s. 6 *Bunlar benim tarafımdan eklendi.			

1. Güç, Kuvvet ve Şiddet

Michaud'a (1994, s. 6) göre "gücün şiddet olarak tanımlanabilmesi için belirlenmiş norm sayısı kadar şiddet biçiminin bulunduğu kabul edilebilir". Yine de bir tanım yapmak gerekirse, biri veya bir grup, bir diğere veya gruba yönelik, onların "bedensele veya törel bütünlüğüne veya mallarına veya simgesel ve sembolik kültürel değerlerine zarar verecek şekilde davranırsa..." bu şiddettir (Michaud 1994, s. 9).

Arendt'e göre (1997, s. 50-52) ise "güç (force)... fiziki ve toplumsal hareketlerin serbest bıraktığı enerjiyi belirtmek için kullanılır..." *Kuvvet* (strength) de "su götürmez bir biçimde tek olan, bireysel bir şeyi niteler...". "*Şiddet* (violence) ve "tecavüz/ihlal" (violation) ise, araçsal karakteriyle ayrılır. Kuvvete yakındır".

Bu durumda bir şeye şiddet diyebilmemiz için iki temel öge bulunuyor: (1) Güç bulundurma/zor potansiyeli, (2) zorlama/zorbalık (zarar verme-engelleme, yaptırtma-yaptırtmama). Yani birincisi potansiyel, ikincisi eyleme denk düşmektedir.

Göstergebilimsel okursak "zor" göstereni, "zorlama" gösterilene oluşturuyorsa, salt "gücün" varlığı (gösteren), kendi başına şiddet için (gösterilen) yeterli sayılabilir. Okulda müdürün "emir verme" yetkisi, esas gücü oluşturuyorsa; neyi isteyeceği (emir) ve emre uyulmaması durumunda ne yapılacağı (yaptırım) açıkça tanımlanmasa bile, sonuçta zorlamayı (gösterilene) kendinde içermektedir. Sonuçta her otorite, istemin yerine getirilmemesi durumunda bir yaptırım gücüyle ilişkilidir.

Yine de "güç" ile "şiddet" arasında birinin olumlu (yapıcı) yönelim veya salt potansiyel, diğerinin yıkıcı yönelim (zorbalık) olduğu konusunda bir ayırım yapılabilir. "Zorbalığa dönüşmeyen güç, şiddet değildir" denebilir ama böyle bir durumda kendiliğinden yıkıcı olan, örneğin "nükleer güç", kendinde-şiddet sayılmayacak mı?

Bu durumda, gücün, zorbaca bir eyleme dönüşmese bile, niteliği de çok önemli bulunmaktadır. Örneğin buğday-darı deposunun oluşturduğu güç ile, mermi veya nükleer cephaneliğini aynı nitelikte sayamayız.

2. Egemenlik, İktidar, Nüfuz ve Şiddet

Arendt'e (1997, s. 50-52) göre, "iktidar (power/Macht), insanın sadece eyleme kabiliyetini değil, uyum içinde eyleme kabiliyetine tekabül eder... bir halk ya da grup olmaksızın iktidar da yoktur... "İktidar sahibi/güçlü kişi" derken daha çok söylemek istediğimiz şey 'kuvvet'tir".

İktidar ve nüfuz (casusluğu) üzerinde özellikle düşünülmesi gerekiyor. Fiziksel güç (şiddet) kadar, belki de daha fazla, Blau'ya (1967, s. 17, 75-76) göre, karşı tarafın gereksinim duyduğu hizmetleri tekelinde tutan taraf, nüfuz kazanmakta ve diğerini kendine bağımlı hale getirmektedir. Burada tek taraflı olarak kaynakları ele geçirme (diğerine bağımlı olmama ve tekel oluşturma), onların zor kullanmasını engelleme ve karşı tarafı kendi hizmetine bağımlı tutma gibi mekanizmalar kullanılmaktadır (Eserpek, 1981, s. 117).

Nüfuz ve egemenlik için yaygın olarak yoksun bırakma, dışlama, ayrımcılık gibi yollar kullanılmaktadır. Burada doğrudan "açık bir güç" (şiddet) kullanımı gözlemlenmemesi, bunların diğerine yönelik bir zorbalık (şiddet) olmadığını göstermez, aksine en yaygın şiddet örnekleridir.

Konuşulmuş ve artık konuşulmayan, gelecekte konuşulmayacak olan dillere ait sayısal bilgilere bakalım. Bu bilgiler yorum gerektirmiyor. "World Watch" (Dünya Gözetimi) dergisi, 2001 Mayıs-Haziran sayısında "Her Dilin Yok Olmasıyla Bir Dünya Batıyor" başlığındaki bir sayfalık yazıda insan türü için en ölümcül tehlikeyi gözler önüne seriyor:

İnsanlık her iki haftada bir dil daha kaybetmekte, fakirleşmektedir. Dünyada konuşulan tüm dillerin % 4'ü Avrupa kaynaklıdır. Tüm dillerin % 30'u Afrika kökenlidir. Bir zamanlar Peru'nun Amazon bölgesinde 500 dil yaygındı. Bugün orada 57 dile rastlanır. Dünyada bir milyondan fazla insanın konuştuğu 250 dil var. 3000 dil 2500 kişiden daha azı tarafından konuşuluyor. Dünya nüfusunun % 4'ü bir kök-yerli halktan oluşmaktadır. Dünya dillerinin % 60'ı kök-yerli halklar tarafından konuşulmaktadır. Bugün konuşulmakta olan 6800 dil var. Yirmibirinci yüzyıl bittiğinde 600 dil hayatta kalmış olacak (Çalbay ve Nutku 2006).

3. Düzen, Otorite, Devlet, Yasa, Rıza ve Şiddet (Meşru-Yasal Şiddet)

Neyin şiddet olup olmadığı konusunda önemli bir tartışma konusu, "zorbalığa" maruz kalanın (mağdurun) bunu kabullenip kabullenmediğidir. "Rıza" prensibi, yani karşılıklı anlayış içinde yapılan "zorlamanın" şiddet olarak tanımlanıp tanımlanamayacağıdır. Burada "devletin kolluk hizmetleri", "ötenazi" veya "türban" örnekleri sayılabilir.

Parsons (1966, s. 20, 55) gibi sosyologlara göre sosyal sistem bir aksiyon sistemidir ve bir diğerine yönelik olduğu için her tür sosyal eylemde zorlayıcı bir unsurun bulunduğu söylenebilir (Eserpek, 1981, s. 114). Spitz'e göre otorite "sosyal iktidarın bütün şekillerinde müşterek olan bir müeyyidedir: Aileden mahalli kulübe ve devlet denen büyük siyasi cemiyete kadar her toplulukta mutlaka otorite vardır. İçtimaî teşkilât olan her yerde otorite de mevcuttur. Ve otoritenin bulunduğu her yerde de, şu veya bu türlü bir içtimaî nizam vardır." Ancak devlet bütün kuvveti tek başına elinde tutamaz; kilise, aile, okul, irili ufaklı çeşitli gruplar, hepsi kuvvetin bir kısmını elinde bulundurur (Spitz, 1994, s. 108, 280). Weber (1987 [1921], s. 80-81): "Devlet de insanın insana egemenliği ilişkisidir - meşru (yani meşru sayılan) şiddet araçlarıyla desteklenen bir ilişki".

Arendt (1997, s. 50-52): "Otoritenin en önemli belirtisi, baskı ya da iknaya gerek olmaksızın, itaat etmesi istenenlerin verilen kararı sorgusuz sualsiz kabul etmesidir... Otoriteyi korumak için, kişi ya da makama duyulan saygıyı ayakta tutmak gerekir." Weber'den hareketle otorite sisteminin meşrulaştırılmasında kullanılan en yaygın içsel yollar (meşrulaştırılma biçimleri) ise, gelenek, karizma ve yasa olarak sayılabilir.

Radcliffe-Brown "devlet tarafından uygulanan fiziksel zor, yönetimdir (siyasi organizasyon), şiddet değil" der (Riches, 1989, s. 13). Ancak "rıza" salt biçimsel bir durum olup, niteliği unutulduğu zaman, Rousseau'cu aşırı yorumla "eğer yasa, toplumsal sözleşmelerden geliyorsa, suç işleyen hapse atmak, onu özgürleştirmektir" gibi bir yoruma varılır. Oysa, nitelik olarak "rıza"ya dayalı" da olsa reşit olmayan bir çocuğu alı koyma veya devletin savunma amaçlı da olsa birini "tehcir etmesi" şiddettir. Salt biçime değil, niteliği de bakmak gerekiyor.

Şiddet taşıyan bir eylemin "rıza"ya tabi olduğunda" şiddet sayılmaması değil, tam aksine niyet olarak "iyilik" de olsa, eğer "birinin rızası dışında yapılıyorsa" bu rızaya dayalı olmayan iyilik de "şiddet" sayılabilir. Örneğin sağlık hizmetinden yararlanmak istemeyen birine zorla sağlık hizmeti vermek veya aç kalmak isteyen birine zorla yemek yedirmek gibi (daha uç bir örnek olarak "oruç tutan birinin orucunu bozdukmak" da şiddet sayılır).

1980 (12 Eylül) CUNTA'sı döneminde "650 bin kişi gözaltına alındı. 1 milyon 683 bin kişi fişlendi. 230 bin kişi yargılandı. 7 bin kişi için idam istendi. 517 kişiye idam cezası verildi. İdam cezası verilenlerin 50'si asıldı. 14 bin kişi yurttaşlıktan çıkarıldı. 30 bin kişi 'siyasi mülteci' olarak yurtdışına gitti. 300 kişi kuşkuyla bir şekilde öldü. 937 film 'sakıncalı bulunduğu için yasaklandı. 23 bin 677 derneğin faaliyeti durduruldu. 3 bin 854 öğretmen, 120 öğretim üyesi ve 47 hâkimin işine son verildi. Gazetecilere 3 bin 315 yıl 6 ay hapis cezası verildi. Gazeteler 300 gün yayın yapamadı. 39 ton gazete ve dergi imha edildi. Cezaevlerinde 299 kişi yaşamını yitirdi" (Tosun ve Eseler, 2005).

Arndt'e göre (1997, s. 48) bütün bu iktidar, güç, kuvvet, otorite ve şiddet; insanın insan üzerindeki egemenliğinin araçlarından başka hiçbir şeye işaret etmeyen sözcüklerden ibarettir.

4. Memurluk, Gardiyanlık, Polislik, Askerlik ve Öğretmenlik (Terfi-Rütbe)

Weber (1987 [1921], s. 80) "devletin, ereklere açısından tanımlanamayacağını, aksine "bütün sosyal birlikler gibi, sosyolojik olarak ancak kendine özgü somut araçları açısından tanımlanabileceğini" söylemektedir. Kolluk kuvvetleri ve adalet sistemi, "meşru" baskı ve yoksun bırakmanın en önemli araçlarını (gösterenlerini) oluşturmaktadır. Sadece içsel meşrulaştırma araçları örgütlü egemenliğin, ki sürekli yönetim gerektirir, sürdürümü için yeterli değildir; aynı zamanda insanların davranışlarının meşru gücün sahibi olduklarını iddia eden efendilere itaat için şartlandırmasını gerektirir. Bu itaat gereği yüzünden de, "örgütlü egemenlik fiziksel şiddetin kullanımı için gerekli maddi araçların denetimini gerektirir. Dolayısıyla, örgütlü egemenlik, kişisel yönetici kadro ile yönetimin maddi araç ve gereçlerinin de denetimini gerektirir". Maaş ve saygınlık bu dışsal araçlardandır (Weber 1987 [1921], s. 82).

Emekli Albay Hilmi Ertunç
Biliyorum meselenin nerede yattığını
Tam onbeş Türk devletinin
Bu yüzden battığını
Disiplinsiz çatlak sesler canımı çok sıkıyor
Ne kadar assan kessen bu gibiler hep çıkıyor
Ben Hilmi Ertunç, Emekli Albay Ertunç
Ben çözdüm işi
Benim bu serseri gidişe dur diyecek kişi
(...)
I'm Hilmi Ertunç, "Retired Colonel Ertunç"
İki çocuk babası, İngilizce bilir
Yeter ki hiza istikamete doğru bakalım
Ve altılı ganyan öğrenip şu kahveden çıkalım
O Hilmi Ertunç, Emekli Albay Ertunç
O çözmüş işi
Odur bu serseri gidişe dur diyecek kişi

Prof. Dr. Adnan Gümüş

Beste: Ümit Kıvanç-Bülent Somay

Seslendiren: Grup Mozaik

Mitscherlich (2000, s. 23, 28) savunmanın da otoriter bir modele oturtulduğunu, askerlikte üste yönelik nefretin bilinçdışına atıldığını ileri sürüyor. Canetti (1998, s. 313) ise bunun o kadar da "bilinçdışı" olmadığını, açık disiplinin "emir", gizli disiplinin ise "terfi disiplini" olduğunu, terfideki disiplinin karşısına dönme (emir almanın emir vermeye dönüşmesi) mekanizmasıyla işletildiğini vurguluyor ("Açık disiplin, emirdir. Gizli disiplin, terfi disiplindir. Terfide, konumu karşısına dönmüştür").

5. Devletler ve Büyük Gruplar Arası Şiddet: Savaş, Fetih, Soykırım ve Kolonializm

Savaş ve terör, politikanın yıkıcı araçlarla sürdürümü olarak genellenebilir. "Savaş, ölümün yaşama üstün tutulduğu yasallaştırılmış bir terördür. (...) Gerçek savaş, bir veya birden fazla toplumun hayatındaki standartların, alışkanlık ve değer yargılarının alt üst olarak, aralarındaki çıkar çatışmasını, kuvvet kullanarak çözmek istemeleridir" (Ferraguti, 1984, s. 226-227). Devletler ve bir devlet içindeki kesimler veya halk-grupları arasındaki siyasal, askeri, ekonomik vb. kısaca çıkar sürdürümü için "örgütlü silahlı mücadelelere" savaş adı verilmektedir.

I.Ö. 3600'ten günümüze 14.500 savaş çıktığı ve bu savaşlarda 3.5 milyar insanın öldüğü tahmin ediliyor. II. Dünya Savaşında 15 milyon, Kore'de 2 milyon kişi öldü. Yaralılar buna dahil değil (Michaud, 1994).

"Hindiçini'de teknolojinin insandışı kullanımında ABD emperyalistleri Nazi emperyalistlerine yetişmiştir: Vietnam'da katledilen bir milyon insan; Güney Vietnam'da ölen yarım milyon sivil halk -çoğu, işgal edilen köylerin ve kırsal bölgelerin sonucu, yersiz yurtsuz kalanlar: Vietnam'da altı milyon, Laos'da üç milyon, Kamboçya'da bir milyon. Napalm, fosfor bombası, parça saçan bomba (misket bombası) bulantı gazı gibi anti-personel silahların kullanımı; ot kurutan, yaprak döken ilaçların kullanımı; ormanların yakılması ve buldozerle sürülmesi; ekilebilecek toprakların uzun vadeli kısırlaştırılması ve Hindiçini'de 26

milyon krater yaratan bombardıman. Basın ve televizyon teknolojisi bu soykırımı Amerikan halkına öfkesiz ve tahlilsiz bildiriyor" (Howard Parsons, 1973; çev. ve akt. Uluğ Nutku, 2006).

"Savaş" adı altında Çanakkale, Hiroşima, Holocaust, yerli soykırımları, kültürel soykırımlar yaşanıyor. Bunların hepsi de aslında birer sonuç.

Sürekli kriz ve savaşlar emperyalizmin özünden sayılabilir. Bunun için adı çoğu kez "fetih" ve "zafer" olarak geçer. Eski kolonializm, bugün "emperyal" (küreselleşme) yayılmacılık altında sürdürülüyor. Askeri üstünlük olmadan, ekonomik üstünlüğün sürdürülemeyeceği savı, militarist kuramların çekirdeğini oluşturuyor.

6. Fanatizm, Radikalizm, Ekstremizm, Terörizm (Gayrimeşru-Yasadışı Şiddet)

"Meşru olmayan" baskı ve yoksun bırakma türleri bu grupta sayılabilir. En uç noktalardan birini terörizm, yani dehşet ve korku salmak amacıyla yapılan şiddet türü oluşturmaktadır.

Peki, bir iktidar ya da fiziksel zorun "meşru" ya da "hukuk ötesi" olarak değerlendirilmesi nasıl olmaktadır? "Devlet şiddeti", "işçi sınıfı şiddeti" gibi verili bir eylemi kim öyle adlandırıyor? Bu aşamada bir "çekirdek amaç" esas olur. -Devletinki ile ilgili olarak çoğunlukla kurumlaştırılmış meşruluk esas olur: "Olağanüstü hal", "ulusal güvenlik adına alınmış önlemler", "tutukevleri" vb. (Parkin 1989, s. 250)- Gene de, aktör bunun meşruluğunu, tanık gayri meşruluğunu iddia eder. Ancak bir toplumda yer alan teröristlerle toplumun önderleri (otoriteleri) arasında da paralellikler bulunmaktadır ve ikisi de kendi ideallerini dışarıdan benimsetmeye çalışan "dışarılıklar" (outsiders) sayılabilir. Her ikisi de birbirinin eylemini barbarlıkla suçlar ve kendi eylemini kahramanca sayar (Riches 1989, s. 11-14, 15). "Terörizmi belki de en doğru olarak 'başkasının yaptığı şey' olarak tanımlayabiliriz. Tabii bu durumda bizim yaptığımız da anti- veya karşı-terörizm olur. (...) Terörizm, yalnızca teröristin zihninde cereyan eden hayali bir savaştır... ancak gerçek 'düşman' tarafından kabul edilirse gerçek bir savaşa dönüşür" (Ferraguti, 1984).

“Politik amaçlara erişmek amacıyla kontrollü korku ve şiddet kullanılması yöntemleri, her zaman mevcuttur. Bunun en güzel örneği 1793-1794 Fransız “terör” dönemidir. Bu, günümüze göre mütevazı sayılsa da (toplam kurban sayısı 40.000 bile değildi) Robespierre ve 21 arkadaşı, 27 milyonluk bir kitleyi tehdit, ispiyon ve giyotin gölgesi altında kontrol etmeyi başarmıştı. 1950'lerde ise, Amerika'da Robespierre'in bir benzeri ortaya çıkmış, Wiskonsin senatörü Joseph McCarty, gizli vatan haini listeleri ile ve temelsiz iddialarla Amerika'da da benzeri bir “Cadı avı” atmosferi yaratmıştı.”

“Terörist, işbirliği yapmaya zorlamak ister: Bu gaye genellikle devlet destekli terörizmin bir özelliğidir (Nazi Almanyasında olduğu gibi). Buradaki amaç da tepkinin kendisidir. Devlet bu şekilde davranarak istenmeyen faktörleri de ortadan kaldırır ama bunun yanı sıra, gece yarısı sorgulamaları, işkence ve esrarengiz şekilde yok olma söylentileri yayılır; böylece birkaç siyasi muhalifi ortadan kaldırarak devlet korkuya dayalı bir işbirliği atmosferi kazanmış olur”

“Hükümet kuvvetlerinin terörist taktiklerle eğitildikten sonra, bu taktikleri sivil halka yöneltmeyeceklerini kim garanti edebilir? (Arjantin ve El Salvador bu konuda güzel birer örnektir).

“Çözümler, kişisel anarşi ile devlet tarafından desteklenen terörizm arasında kurulabilecek kolay olmayan bir dengede bulunmaktadır. Terörizmin gayet açık olan zararlarının yanında bazı ilginç avantajları vardır. Terörizm geleneksel konvansiyonel savaşın, çok daha az ölüm ve günlük hayatta daha az yıkım meydana getiren bir alternatifidir” (Karacan, 1984, s. 195-216).

Noam Chomsky'nin (1999) deyimiyle “uluslararası terörizm” ve tabii uluslararası terörist aranıyorsa, Küba, Nikaragua, İsrail ve Latin Amerika başta olmak üzere pek çok ülkede doğrudan ABD'ye varılır. Ancak elindeki siyasal ve medya gibi kültürel araçlarla, geniş kitleleri rahatlıkla manipüle edebilmektedir. Tam bir 'Düşünce Kontrolü' uygulanmaktadır.

7. Bireysel ve Örgütlü Şiddet (Mafya, Çete)

Bireysel şiddet daha çok psikik süreçlere bağlanabilen veya basit savunma mekanizmaları içinde gerçekleşiren daha az sorunlu bir

alana denk düşerken, esas sorunlu ve aşılması güç olanı hegemonya, otorite, savaş ve terörizm gibi "örgütlü" şiddet türleridir. Örgütlü şiddetin, bunların yanı sıra günlük yaşamda sıklıkla kullanılan mafyalaşma, çeteleşme, suç grupları, rüşvet çevreleri gibi pek çok alt türü daha sayılabilir.

8. Araçsal, Duygusal ve Düşmanca Şiddet: Elde Etme, Savunma, Öfke, Kızgınlık, Düşmanlık

Başkalarına zarar vermeye (incitmeye veya kötülük yapmaya) yönelik saldırgan (aggression) davranışların (Berkowitz 1993, s. 20-21) ayrımı ile ilgili önemli bir sorun, yıkıcılığın özsel bir şey mi, yoksa yaşam koşullarına bağlı mı olduğu sorusunda düğümleniyor: Araçsal (bir şey elde etmeye veya gerilime bağlı-duygusal) ve tepisel-düşmanca saldırganlık.

"Psikologlar; saldırgan davranış haz almaktan daha çok, dışsal bazı amaçları gerçekleştirmek, yani kötülük yapmanın ötesinde başka objektivitelere de sahipse, bu tür eylemleri 'araçsal saldırganlık' olarak adlandırıyor. Bu formülasyona göre insan saldırganlığı tipik olarak baskı oluşturmak için veya birinin gücünü, başatlığını veya sosyal statüsünü korumak için yapılıyorsa, bu saldırganca eylemler, esasen araçsal saldırganlık olarak görülür" (Berkowitz 1993, s. 11). Bu ayrıma göre şiddet (violence) daha çok araçsal (instrumental) niteliktedir. Savunma veya Fromm'daki reaksiyoner şiddet de (saldırı ve engelleme karşısında gösterilen kızgınlık), araçsal şiddete denk düşüyor.

Saldırganlığın altında; çok açık bir ayrım yapmak zor olsa da, içsel bir duygu veya dürtüyle harekete geçen kısa erimli kızgınlık (anger) da, diğerini negatif değerlendiren daha uzun süreli düşmanlık (hostility) da bulunabiliyor (Berkowitz 1993, s. 19). Eğer şiddet, öncelikle kurbanı incitmeye veya yıkıma yönelikse, bu durumda düşmanca saldırganlıktan (duygusal saldırganlık) söz edilebilir, hatta duygusal olarak gerilmese bile, başkalarına acı vermekten haz almayı öğrenebilir (Berkowitz 1993, s. 21-22).

Düşmanlık (hostility), daha çok antisosyal (psikopat) karakterdedir. Otoriteryen karakter (Adorno ve ark. 1950), baskıcı karakter (Zwangscharakter) (Reich 1933, 1995), ödünleyici şiddet (telafi)

Prof. Dr. Adnan Gümüş

(Freud), kana susamışlık (Fromm 1936) veya "Sado-Mazoşist Karakter Yapısı" bu grup altında sayılabilir.

Psikoloji ve psikanalitikte yaygın olarak (1) algılanmış tehdite

-strese- karşı, korku ve kaygıyla harekete geçen kendini savunma güdüsü veya belirli amaçlara erişmek kastıyla başvurulmuş "araçsal" şiddet ile (2) yırtıcılık-sadistik şiddet (nesnel bir amaç veya tehdit olmaksızın bilişsel olarak hazırlanmış kan dökücülük veya saldırganlık) arasında ayırım yapılıyor. Meloy (2006), bunların birer kategori değil boyut olduğunu ve şiddetin çoğu kez "bimodal" yani ikisinin karışımı halinde işlediğini iddia ediyor.

Psikolojik anlamda bir amaca yönelik "araçsal", kızgınlıkla "duygusal-tepkisel" veya sırf acı ve zarar vermeye yönelik "düşmanca" saldırganlıktan söz edilebilir. Yine yaşam mücadelesi, savunma güdüsü, eşkiyalık-yıkıcılık gibi bazı ayrımlar da ileri sürülebilirse de, eylem ve sonuçları itibariyle bu tür ayrımların yapılabilmesi o kadar kolay gözüküyor.

9. Avcılık-Balıkçılık, Hayvanlara veya Başka Nesnelere Yönelik Şiddet: Av ve Kurban

Belki de en yaygın şiddet türü "doğaya" (diğer canlılara) yönelik olanı sayılabilir. "Hakim" varlık olarak insan, protein ihtiyacının çoğunu diğer canlıları tüketerek sağlıyor. Av ve yetiştiricilikte büyükbaş hayvanlardan kuşa, balığa, sürüngenlere kadar diğer canlı türleri insana yem oluyorlar.

"Alın beni mor kuşaklı bir takaya götürün/İri gözlerimde keder/Kılıcımda hüznün" (Halim Şefik "Bu bir kılıçbalığının öyküsü")

Her yıl Britanya'da 2,5 milyon hayvan deneylerde kullanılıyor. Zehirleniyor, haşlanıyor, hastalıklarla enfekte ediliyor, sakatlanıyor, kör ediliyor, beyinleri sakatlanıyor ve bilim adına aç bırakılıyor. Boya sökücülerden fırın temizleyicilere kadar toksik kimyasallarla test ediliyorlar (Gren Party Policy. Animal Rights. Ending cruelty and exploitations. Broşür) (Şahin 2006).

Hayvan ve bitki türleri, insan etkisi ve doğal aşırımlar sonucu sadece yok olmuyor (her yıl binlerce türün yok olduğu belirtiliyor), aynı

zamanda biyoteknolojinin ve genetiğin gelişimi ile birlikte türler üzerinde de oynanıyor.

Biyoteknolojik yöntemlerle kendi türü dışındaki bir türden gen aktararak belirli özellikleri değiştirilen bitki - hayvan ya da mikroorganizmalara "transgenik" ya da "genetiği değiştirilmiş organizma" denilmekte ve bu ürünler kısaca GDO olarak adlandırılmaktadır. Bu kapsamda, örneğin domuza ait gen domatese, bakteri veya virüse ait gen de bir bitkiye aktarılabilir. (...)

Tüm Avrupa'da 13 bin dolayında bitki çeşidi bulunurken, bunun 11 bini Türkiye'de bulunuyor. Bunlardan bir kısmı ise endemik...

Böyle bir flora eksenine, kontrollü alanlar dışında GDO'lu ürünleri soktuğunuzda, genetik çeşitler kayboluyor, yerel türler GDO'lu ürünlerle rekabet edemediğinden hızla kayboluyor. Bir kez gen aktarımı başlamışsa, genetiği değiştirilmiş ürünün değiştirilmemiş ürünlere bulaşması önlenemez hale geliyor. Bir süre sonra, zengin biyoçeşitliliğin yerini, GDO'lu homojen ürünler alıyor...

Ayrıca, tarımsal üretime zararlı olduğu kabul edilen böceklerle karşı dayanıklı olmalarını sağlamak için bitkilere aktarılan toksin (zehir) karakterli genler, o böcekleri yiyerek beslenen yararlı böcek türlerinin de yok olmasına neden olabiliyor.

Bunun yanında, yabancı ot ilaçlarına dayanıklılık geni aktarılmış bir bitkinin bu genlerinin rüzgar ya da kuş, arı gibi etkenlerle başka bitkilere bulaşması sonucunda bu geni alan yabancı otlar, savaşılması güç bir şekilde çoğalabiliyor (Günaydın, 2004).

Çoğu kültürde "kurban", başlıca ritüeller arasında yer alıyor. "Günah keçisi", en güçlü "telafi" biçimlerinden biri olarak kullanılıyor: Kendi günahımızı, zavallı keçilere yükleyip çöle salmak, ancak böyle yapmakla da sorunların azalmadığı veya günahlarımızdan kurtulmadığımızı görünce, kültürel bir illüzyon halinde her sene yeniden kurban vermek; bu da yetmezse adaklara başvurmak.

"Elinde kınından sıyrılmış bir kılıç taşırdı, sanki her an üzerine bir düşmanın saldıracağını bekler gibi dikkatle çevresini gözlerdi. Bir rahip ve katildi o: görmek için bakındığı adam, er

ya da geç onu öldürecek ve rahipliği onun elinden alacaktı. Kutsal yerin kuralı buydu. Rahipliğe aday olan, ancak rahibi öldürerek o yere geçebilirdi; onu öldürerek geçtiği bu yerde de daha güçlü ya da daha zeki biri tarafından öldürülünceye kadar kalırdı". (Frazer, 1991, s. 2: Altın Dal'da İtalyan Ablan dağının eteklerinde Nemi yakınlarındaki küçük orman gölünün yamaçlarında Aricia (La Riccia) rahipliğinin kuralını anlatıyor).

Şekli şemali değişse de genel olarak "doğa kırımı", doğanın sömürüsü ve soykırımı denebilir bunlara.

10. Kendine Yönelik Şiddet (Çilecilik, Kahramanlık, İntihar, Ötenazi)

Sadistik karakterin dışında, bir de mazoşist karakterde saldırganlık söz konusu. Kendine yönelik şiddetin en yaygın türü ise intiharlar. Durkheim (1986) intiharları; a) bencillik-egoistik,

b) elcillik-alturistik, c) anomik intihar şeklinde üçe ayırıyor. Anomik intihar altında sınıflanabilse de bunlara bir de d) "zorlanma-çaresizlik" sonucu ölüm tercihini de eklemeli. Örneğin 2005 yılında sadece Van'da özellikle genç kızlar arasında 45 intihar vakası var (Birgün, 06.06.2006). Bunun en yaygın örneği "ötenazi" sayılabilir. Çilecilik, neredeyse tüm kültürlerde az ya da çok rastlanan yaygın bir "dolaylı şiddet". Oruç tutmak da, Nirvana'ya ulaşmak için katlanılan acılar da, rahip ve rahibelerin evlenme yasağı da bu grup altında sayılabilir. Bunlar çoğu kez "nefis ve beden terbiyesi" altında uygulanıyor.

11. Dolaylı Şiddet: Zorlama ve Stress (Engelleme, Yoksun Bırakma, Dışlama, Ayrımcılık)

Şiddet, Fransızca'da, rıza göstermesini sağlamak için birine baskı uygulama fikrini ifade eder. Bu ikinci anlamda dolaylı, yani ahlaki şiddetten söz etmiş oluyoruz. Şiddetin ikinci anlamı olan zorlama veya dolaylı şiddeti, Bourdieu (ekonomik zorunluluklarla ortaya konan) "açık" şiddet ve (ahlaki ve etkiye dayanan zorunluluklarla ortaya konan) "sembolik" şiddet olmak üzere tekrar ikiye ayırmaktadır. Bu dolaylı şiddet, sosyal düzenin devamını sağlar ve Weberci perspektife uyar (Copet-Rougier 1989, s. 69, 71).

Dolaylı şiddet ve stres kaynakları; kişi ve toplumları süreç içinde

öldürmekle kalmıyor; aynı zamanda fiziki şiddetin de en önemli tetikleyicileri arasında yer alıyor.

Ekonomik zorunluluklarla ortaya konan “açık” şiddet arasında, yoksulluk ve yoksunluğa yol açan her tür engelleme ve ayrımcılık sayılabilir. Bürokratik sistem içinde işleyen tarzı ise, daha çok kayırmacılık görünümündedir.

“Ayrımcılık, belirli bir grubun üyelerine hak ettiği kaynak ve ödülleri esirgemektir. Örneğin atama hakkını elde etmiş iki öğretmenden birinin istediği yere atamasını yapıp diğerinin yapmamak, aynı başarıyı gösteren iki öğrenciden birine yüksek diğerine düşük not vermek ayrımcılık anlamına gelmektedir. Grubun ortak özelliklerinden dolayı da ayrımcılık yapılmaktadır. Örneğin kadın değil, erkek çalışanları veya tersini tercih etmek; belirli bir siyasi gruba yakın olanları dışlayıp diğerlerinin işlerini kolaylaştırmak gibi (Adana Eğitim Sen “Kötü Muamele, Dayak, Taciz ve Ayrımcılığa Karşı Danışma Birimi” kitapçığı, 2004).

Hak_Sız_Lık, işte o kadar... Ya lütfen biri bana söyleyebilir mi, devlet okuluna giden çocukların zeka seviyesinde mi bir problem vaaaaa, yoksa bizim eğitim sistemimizin zeka seviyesinde, ya da öğrenciye bakışında (fazlalık, okuyup da ne olacaklar, bi de üniversiteli işsiz deyip duruyorlar, bari üniversitesiz olsun, yük üstümüzden kalkar!?) mi bir problem var?!!! (Alevcan, 2006 OKS Sınav Sonuçlarına Yazılan Yorum, 10.07.2006, Milliyet)

Özel okullarla alakası yok 1. Özel okullar başarılı öğrencileri gerekirse üzerine para vererek bünyesine alıyor. 2.Özel okula giden öğrencilerin velilerinin eğitim düzeyi genellikle yüksek. 3.Özel okula giden öğrencilerin ailelerinin maddi durumları iyi. Sadece okulda değil evde de her türlü eğitim aracını kullanıyorlar. (Bilgisayar, internet vs.) (Nadir, 2006 OKS Sınav Sonuçlarına Yazılan Yorum, 10.07.2006, Milliyet)

Kayırmacılık ise ayrımcılığın en yaygın türüdür. Yakınların, yandaşların işini olduğundan daha fazla kolaylaştırmak anlamındadır. Örneğin bir meslektaşın çocuğuna yüksek not vermek, “önemli statüde” gördüğü kişiler ve yakınlarına daha fazla ilgi göstermek gibi. Burada özellikle birine karşı haksızlıkta bulunulmuyorsa da

(bu nedenle mücadelesi çok zordur), aslında diğere daha iyi davranılarak örtük ama yaygın bir ayrımcılık yapılmaktadır (Adana Eğitim Sen "Kötü Muamele, Dayak, Taciz ve Ayrımcılığa Karşı Danışma Birimi" kitapçığı, 2004).

Yoksulluk:

Türkiye'de 17 milyon 991 bin kişi yoksulluk sınırının altında yaşıyor (TÜİK, Nisan 2006).

Eğitim:

2000 Nüfus Sayımlarına göre nüfusun % 12,7'si okur-yazar değil, okur-yazar olup da bir okul bitirmeyenlerin oranı da % 21,5 (DİE, 2000 Nüfus Sayım Sonuçları).

Sağlık:

Özellikle Sahra altı Afrika olmak üzere 2 milyon çocuk HIV virüsü taşıyor (UNICEF).

Türkiye'de yeşil kartlı nüfus oranı % 15 (DPT, 2003).

Gelir dağılımı:

Dünya Bankası'nın Dünya Kalkınma Göstergeleri 2005 raporuna göre, Türkiye'de nüfusun en yoksul yüzde 20'lik kesiminin gelirden aldığı pay yüzde 6.1'de kalırken, en zengin yüzde 20'nin payı yüzde 46.7 (Radikal, 20/04/2005).

İşsizlik:

Türkiye'de 15 ve yukarı yaştaki 51 milyon 371 bin kişiden ancak 20 milyon 604'ü yani % 40,1'i istihdam edilebiliyor (TÜİK, Mayıs 2006).

TÜRKİYE İşveren Sendikaları Konfederasyonu'nun yaptığı araştırmaya göre 15-19 yaş arasındaki kızların yüzde 44.3'ü, erkeklerin ise yüzde 22.6'sı ne işe ne de okula gidiyor (Birgün, 29.05.2006).

Odası Olmayan Öğrenci Sayısı:

Adana 2002 ilköğretim % 54; İstanbul 2006 lise % 38.

Masası Olmayan Öğrenci Sayısı:

Adana 2002 ilköğretim % 50; İstanbul 2006 lise % 27.

Çalışan Öğrenci Sayısı:

Eğitim Sen 2004 Taramasına göre ilköğretimde erkek öğrencilerin % 14, kızların % 6'sı çalışıyor.

12. Dolaylı Şiddet: Sembolik Şiddet (Töre, Ahlaki Şiddet, Kültürel-Normatif Şiddet, İdeolojik Şiddet, Medya)

Otoritenin devlet-yasaya göre bir alt formu olup, ancak etki ve yaygınlığı açısından en kalıcı ve şiddetli olanıdır. Ahlaki ve etkiye dayanan zorunluluklarla ortaya konan şiddettir. Örneğin "namus" anlayışı. Bu dolaylı şiddet, tekrar fiziki şiddete (eylem) de dönüşebilmektedir: Namus davaları (töre cinayeti), kan davaları, erken evlilik, zorla evlilik veya zorla evlenmekten yasaklama, türban şartı - türbanı çıkarma şartı, kadına dışarı çıkma yasağı - zorla dışarı çıkarma, büyüklere hürmet...

"At, avrat, silah" şeklinde özetlenebilecek bir kültürel arkaplana bağlı olarak doğrudan veya dolaylı yapılan bütün zorlama, kısıtlama ve uygulanan baskı, dayak, cinayetler bu grup altında sayılabilir. Düşünce kontrolüne yönelik manipülatif teknikler de bu grup altında toplanabilir.

Kapitalizm sömürdüğü çoğunluğu, isteklerini çok sınırlı bir biçimde tanımlamaya zorlayarak sürdürür varlığını. Bir zamanlar bu sonuç çok yaygın bir yoksullukla sağlanıyordu. Bugünse gelişmiş ülkelerde halka istenecek, istenmeyecek şeylerin ne olduğunu, yanlış ölçütleri zorla kabul ettirerek yapıyor (Berger ve ark., 2005, s. 154).

ABD'de 1980-85 arası teröristlerce 17 kişi öldürüldüğü halde New York Times'ın her sayısında terörizmle ilgili 4 makaleye yer veriliyor... AIDS de, 11 Eylül de korku salgınının baş aktörü olarak sahnede tutuluyor (Bourke, 2005; Al. Günay 2006).

Günümüzde zihin kontrol araçları ilaç ve hipnozdan, klasik şartlandırma, indoktrinizasyon, eşikaltı uyarılar, açık-örtük görüntüler kullanma gibi geniş bir yelpazeye yayılıyor (Candansayar, 2006). Spor, sinema, filmler, bir bütün olarak "kültür sanayi" (Horkheimer ve Adorno, 1956) yoğun bir şekilde kullanılıyor bu süreçte.

Sık sık tekrarlanan "andımız", "onuncu yıl marşı", "bayrak" törenleri; özetle artan milliyetçi duygular, hem "diğerine" yönelik bir sınırlama, hem de farklı kültürden olanlara karşı bir baskılama aracına dönüştürülmüş bulunuyor. Bu durum, salt eleştirel düşünceyi değil, aynı zamanda insanların sosyal dayanışmalarını da olumsuz etkiliyor.

Prof. Dr. Adnan Gümüş

Eğitim-öğretim sistemi, neredeyse bütünüyle "örtük programlama" anlayışına oturtulmuş durumda. Her sayfasında kimin dost-düşman olduğunu göstermeye çalışıyor.

Sembolik şiddet türlerinden en ağır, her halde "namus" sayılabilir. Pink Panteri her dışarı çıktığında takip eden yağmur bulutları metaforunda olduğu gibi, özellikle kadınları ama sonuçta ağabey, koca ve baba olarak herkesi hayatın hiçbir anında yalnız bırakmayan bir "risk" ve "korku" objesi olarak taşınıp duruyor.

Diğer yandan sürekli kutsanan bir kahramanlık edebiyatı da bulunuyor. Şehitlik de, İslam gelenekleri içinde en yüksek saygınlık ölçütlerinden biri. Sonunda ölümün olumlanması gibi bir anlayışı da içeriyor bu kavramlar.

13. Kötü Muamele (Psikoterör/ Mobbing)

Kötü muamele (mobbing, psiko-terör), çoğu kez kendisi davranış olarak tanımlanmış açık bir hatayı oluşturmamaktadır. Özü itibariyle birinin moral, psişik, sosyal veya ekonomik karakter ve motivasyonunu yaralayıcı her tür hareket bu kapsamdadır.

Leymann'ın (1995: 18) tanımıyla "kötü muameleden işyerlerinde çalışanlar veya amir ile çalışanlar arasındaki çatışma yüklü iletişim anlaşılmaktadır. (1) Bir veya belirli birilerince sistematik şekilde, sık sık (2) ve belirli bir süre boyunca (3) kişinin verimini etkileyici şekilde (4) doğrudan veya dolaylı bir saldırı yapılıyor ve bu ayrımcılık olarak hissediliyorsa kötü muamele söz konusudur." Kötü muamele (psiko-terör), kötü yönetim sorunundan kaynaklanmaktadır ve bununla herkes karşılaşabilmektedir.

Neler psiko-terör sayılır? Her tür örseleyici-aşağılayıcı hareket psiko-terör kapsamına girer. Örneğin kurullarda veya sınıf ortamında biri konuşurken pencereden dışarı seyretme, resim çizme, soğuk davranma gibi davranışlar da, sistematik olarak tekrarlanıyorsa, kötü muameleden sayılmaktadır. Dedikodu, gereğinden fazla veya az iş verme, yaptığı işi beğenmeme, iğnelemeden tutun da küfür, hakaret, sataşma ve fiziki olarak kendisine veya ona ait eşyalara ya da işlere zarar vermeye kadar geniş bir yelpazede bunlar olabilmektedir. Eğer alt kademedede çalışan biri ise, onun çalışkanlık, başarı gibi güçlü

özellikleri veya zayıf-şişman olma gibi bir görünümü aşığılama konusu haline gelebilmektedir.

Gümüş, Tümkaya ve Dönmezer (Adana-2002): Okullarda ceza olarak en az bir kez öğrencilerin

- a) % 87'si azarlanıyor,
- b) % 47'si hakarete uğruyor,
- c) % 50'sine tahta sildiriliyor.

Avusturya-Salzburg çalışma müfettişliği (2002):

a) İşyerinde çalışanların yaklaşık % 8'i kötü muamele (psiko-terör) uğruyor. Avusturya'daki sayı 300.000 civarında.

b) Erken emekliliğin 1999 yılı itibariyle % 18,9'u psikiyatrik rahatsızlıklar gerekçesiyle oluyor.

c) Almanya'daki bir araştırmaya göre, intiharların % 20'si kötü muamele yüzünden oluyor.

d) Bir kötü-muamele olayının işletmeye (kamu-özel) ekonomik maliyeti; 7.267 Euro ile 203.484 Euro arasında değişiyor (bu rakama sağlık sorunları ve emeklilik sistemine etkileri dahil değil) (AK Kärnten, 2002).

Yine Avusturya'da Üniversite'ye bağlı Viyana'nın en büyük hastanesi AKH'da Ağustos 2000'de yapılan bir çalışmaya göre,

a) tüm (erkek-kadın) doktorların % 36'sı kendisine yönelik bir kötü muameleyle (Mobbing'le) karşılaşılıyor.

b) % 70'i de, böyle bir psiko-terör veya düşmanlık vakasına tanık oluyor (Mixa, 2000; Kolodej 2002).

Adana Eğitim Sen (2004) "Kötü Muamele, Dayak, Taciz ve Ayrımcılığa Karşı Danışma Birimi" kitapçığı.

14. Küfür, Kavga ve Gündelik Şiddet (Konvansiyonel Şiddet)

Öğrenci ve gençlerin hemen tamamı; kardeşleriyle, diğer öğrencilerle ve sokaktaki arkadaşlarıyla küfürleşiyor ve kavga ediyorlar (Gümüş, Tümkaya, Dönmezer 2004; Eğitim Sen 2004 ve 2006 Taramaları). Her maç sonrası, her düşün dernekte, her ramazan ve

bayramda, sünnette, gerdekte, yaylada, kızgınlık anında veya sevinçte silah sıkılması ortalama ve beklenir bir davranış haline gelmiş bulunuyor.

Yüz binlerce insan hafif silah mermileriyle can veriyor.

Dünyada her yıl 13-14 milyar (günde 33 milyon) mermi üretiliyor.

Dünya'da 76 ülke hafif silah cephaneliği üretiliyor.

Küresel hafif silah cephaneliği üretimi piyasasının yıllık hacmi 2 ile 3 milyar dolar.

Oxfam'ın "Cephaneler: Çatışmaların yakıtı" adlı raporundan (Birgün, 16 Haziran 2006).

15. Dayak

Şiddetin açık anlamı, fiziksel güç kullanma veya fiziksel güç kullanımıyla tehdit etme anlamına gelmektedir. En üst formlarından biri savaş sayılabilir. Örtük anlamı ise her tür fiziki baskılama-engelleme karşılığındadır.

Dayak, şiddetin sadece bir türü; hatta birine yönelik fiziki bir saldırıyı içerdiğinden tanımlanması ve belirlenmesi en kolay türlerinden biridir. Öldürme ve sakat bırakma gibi kastı olmadan ve kesici-delici aletler kullanmadan tekme, tokat, sopayla vurma gibi, genelde ezime uğratmayla sınırlı fiziki cezalandırmaları içermektedir. Ancak onunla ters orantılı bir şekilde eğer kültürel bir arka planı bulunuyorsa, mücadelesi çok zordur. Nerdeyse bütün dünyada ama özellikle Doğu ve İslam toplumlarında aile tarafından çocuklara, öğretmen tarafından öğrencilere, amirler tarafından çalışanlara ve erkekler tarafından kadınlara yönelik fiziki saldırı yaygın ve çoğu kez kültürel anlamda da meşrudur (haklı kabul edilmektedir).

Adli Tıp Enstitüsü'nden Yavuz ve ark. (2002): Her dört çocuktan biri fiziksel istismara uğruyor.

Aile Kurumunun "Aile İçinde Şiddet" adlı çalışması (1998) Anne-babaların % 45'i çocuklarını dövüyor.

Gümüş, Tümkaya ve Dönmezer (Adana-2002): Öğrencilerin % 56'sı babasından, % 56'sı annesinden, % 41'i müdür ve/ya

müdür yardımcılarında, %63'ü de öğretmenlerinden en az bir kez dayak yiyor.

Eğitim Sen 2004 İlköğretim ve Eğitim Sen 2006 Lise Taramaları: İlköğretim okullarının % 39, liselerin % 38'inde öğretmenler dayak atıyor.

16. Taciz

"Cinsel taciz, karşı tarafça hoş karşılanmayan ve sonuçta tehdit edici, küçültücü, rahatsız edici hislere yol açan jestler ve ifadeler, istenmedik fiziki dokunmalar, kinayeli laf atmalar veya seksüel işaretler içeren her tür yaklaşımdır. Kişinin verimliliğini ve saygınlığını veya çalışma atmosferindeki sükun ve huzuru bozan cinsel içerikli sözler ve işaretler de rahatsızlık öğelerindedir" (Plogstedt ve Degen, 1992: 14).

Cinsel tacize herkes mazur kalabilmektedir. "Dolayısıyla cinsel taciz, belirli bir tipteki kadınla sınırlı bireysel bir sorun değildir. Sizin yaşlı ya da genç, çekici, evli veya bekar, heteroseksüel veya lezbiyen, stajyer veya şef oluşunuzun bir rolü yoktur. Bununla birlikte kadınlar, ağırlıklı risk grubunu oluşturmaktadır. Öğrenciler ve stajyerler, işe yeni başlayanlar (3 yıldan daha az), çocuksuzlar, bekarlar ve 20-30 yaş grubu kadınlar özellikle risk altındadır" (Küssing, 1997: 22).

En çok da savaş ve çatışma dönemlerinde tacizle karşılaşmaktadır. Bosna'daki çatışmalarda binlerce kadın tecavüze uğradı. Irak, hâlâ kanayan bir yara olarak önümüzde duruyor. 12 Eylül CUNTA dönemiyle ilgili de pek çok iddia bulunuyor.

Ankara Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksek Okulu Öğretim Görevlileri Nevin Gündüz'ün başkanlığında, Mithat Koz, Hakan Sunay, Gülfem Ersöz ve GATA Öğretim Görevlisi Turan Fedai'nin yaptığı anket sonuçları: Elit bayan sporcunun % 56.2'si en az bir kez cinsel tacize uğruyor.

Viyana'da üniversite hastanesinde yapılan bir araştırma: Kadın doktorların % 25'i, iş yerinde en azından bir kez cinsel tacize uğradığını söylüyor (tacizlerin % 76'sı bir üst pozisyondaki kişiler tarafından yapılıyor) (Kolodej, 2002).

Gümüş, Tümkaya ve Dönmezer (Adana-2002): Öğrencilerin % 71'ine okulda; % 80'ine okul dışında laf atılıyor.

Eğitim Sen 2004 İlköğretim ve Eğitim Sen 2006 Lise Taramaları: Okulların 2/3'sinde öğrencilere laf atılıyor (% 71 ve % 67).

17. İşkence, İnfaz, Linç, İdam (Düşünce Soykırımı)

Başkasına yönelik en ağır şiddet türü, her halde "işkencedir" ve bugün de özellikle Devlet Şiddeti olarak yaygın olarak kullanılıyor. Bunlara yargısız infazlar, linç ve idamlar da eklenince kabarık bir liste oluşuyor. Guantanamo, Abu Gharib, "CIA uçuşları" ve Hadise olayları; sadece ABD ve Koalisyon güçlerinin Irak işgalinden sonra yaşananlar bile gerek işkence, gerekse yargısız infazların yaygınlığını gösteriyor. Geriye doğru gidilirse Arjantin, Şili, Türkiye örnekleri; Alman Esir Kampları, Fransız sürgün adaları hatırlanacaktır. Roma'da aslanlara atılan esirler, aşağı yukarı bütün tarihi filmlerin klasik kareleri arasında yer alıyor.

34

2 Temmuz 1993 günü, Sivas'taki Pir Sultan Şenliği'ne giden 35 şair-yazar-müziyen, kaldıkları Madımak oteli, önünde toplanan göstericiler tarafından tekbirler eşliğinde ateşe verilerek öldürülmüştü. (...)

Ebedi baba hayaleti olarak ufkumuza gerilmiş Süleyman Demirel, dönemin Cumhurbaşkanı'ydı. Tahrik olmuş katliamcı halkına sahip çıkıyor, "Halkla polisi karşı karşıya getirmeyin" uyarısında bulunuyordu. Daha sonra da "Olayda ağır tahrik var. Çatışma yok. Otel yangınında can kaybı var" diyordu.

Adı şimdilerde neredeyse şefkatle anılan Susurluk baronesi Tansu Çiller, dönemin Başbakanı idi. Onun açıklaması da tarihe geçecek nitelikteydi. Halkın kaygılarına su serpiyordu: "Otelin etrafını saran vatandaşlarımıza bir şey olmamıştır. Ölenler de çıkan yangın sonucu boğularak ölmüştür."

Dönemin muhalefet lideri Mesut Yılmaz da yakın zamanda siyasete dönüşünü muştuladı. Onun katliam sonrası demeci de gerek insan gerek siyasetçi olarak tıynetini yansıtmıyor mu? Olayın büyütülmesini doğru bulmayan yeni umudumuz Yılmaz, "Bir futbol maçında da bu kadar insan ölebilirdi"

deyivermişti (Yıldırım Türker, 5 Temmuz, 2006 Radikal "Madımak")

"Son dönemlerde ülkemizde yaşanan sosyal ve siyasal gerginlikler, kimi yerlerde toplumsal çatışmalara dönüşmeye başlamıştır. Yaklaşık bir ay önce Kemalpaşa Bağyurdu'nda, daha sonra Torbalı'nın Pancar Beldesi'nde adli birer olay olarak değerlendirilebilecek sorunlar Türk-Kürt çatışmasına dönüştürülmeye çalışılmıştır.

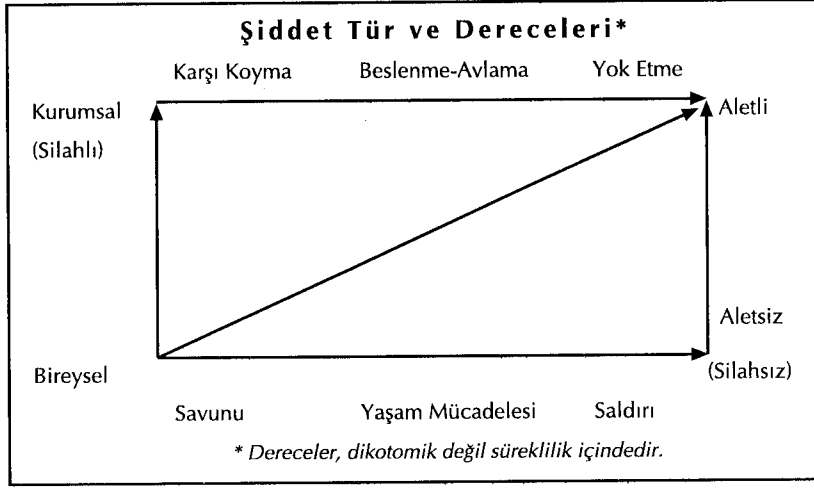
Söz konusu iki olayda Kürt kökenli vatandaşlara kitlesel saldırılar olmuş, canlarına ve mallarına zararlar verilmiştir. Hatta göçe zorlanmışlardır. Gerginlikler ve güvenlik sorunu hâlâ devam etmektedir. Üstelik gazete haberlerine göre; olayların ön saflarında öğretmen ve imam olarak görev yapan devlet memurları da bulunmuştur." (Çağdaş Hukukçular Derneği İzmir Şubesi, 21.06.2006)

Bir Tipoloji Denemesi

Şiddet (güç/zor kullanımı);

- 1) Kastı-niyeti açısından a) Savunma, b) Yaşam-geçim mücadelesi, c)Yıkıcılık;
- 2) Kabul ve uygulama düzeyinde a) Bireysel, b) Örgütlü;
- 3) Silahlanma düzeyinde a) Aletsiz, b) Aletli;
- 4) Eylem ve yokedicilik düzeyinde a) Karşı koyma,
b) Beslenme-avlama-kullanma, c) Yok etme olmak üzere çeşitli derecelere ayrılabilir.

Bu ölçütler açısından okul içi dahil devlet şiddeti üste yakın, emperyalizm, işgal ve soykırım en üst şiddet grubuna girer.

Okullarda şiddet (özellikle de öğretmenin öğrenciye uyguladığı), kurumsal düzeyde (sistemce kabul ediliyor) ve karşısındakinin yıkımına yönelik ise yüksek düzeye çıkmış demektir. Buna bir de sopa, bıçak, silah eşlik ediyorsa; aynı zamanda kurumsal, saldırganca ve silahlı demektir. Yani hem sembolik, dolaylı ve egemenliğe dayalı; hem de doğrudan dayak-baskılama türü şiddetin her türü okul ortalamaları arasında bulunuyor.

Yine hemen belirtelim ki, aletli (silahlı) şiddet de, salt insan türüne ait gözüküyor. Bu anlamda yeryüzündeki en "yıkıcı" tür insan türü sayılabilir.

Yoğunluk

Ne kadar yoğun sorusunu tekrarlamaya gerek yok (yukarıda kutucuklarda bazı veriler aktarılmaya çalışıldı). Hem yokluk-yoksunluklar, hem önyargı, hem de ayrımcılık ve şiddet neredeyse insanlığı kuşatmış durumda: Yuvada şiddet, camide-kuran kursunda şiddet, okulda şiddet, askerlikte şiddet, işyerinde şiddet, kulüpte şiddet, sokakta şiddet, aile içi şiddet, uluslararası şiddet; savaşlar, faili meçhuller, soykırım, terör, sürgün, işkence, tecavüz, mafya, çete, dayak, hakaret... Sanki yokluk, önyargı ve şiddet, mevcut egemenlik ve hiyerarşinin üzerinde yükseldiği saç ayaklarını oluşturuyor.

Sanki yokluk ve yoksunluk, yok saymayla içsel bir bağ içinde bulunuyor.

KAYNAKÇA

- AK Kämtten (2002). Broschüre der AK Kämtten. Sexuelle Belästigung am Arbeitsplatz. <http://www.akkt.n.at>.
- Arendt, H. (1997). Şiddet Üzerine. İstanbul: İletişim.
- Berkowitz, L. (1993). Aggression. Its Causes, Consequences, and Control. New York: McGraw-Hill.
- Candansayar, S. (2006). "Zihin Kontrolü ve Beyin Yıkama". Birgün, 27 Şubat 2006.
- Copet-Rougier, E. (1989). "Le Mal Court: Başsız Bir Toplumda Görünen ve Görünmeyen Şiddet-Kamerun'daki Makolar". Riches (Eds.) Antropolojik Açıdan Şiddet. s. 69-75.
- Çalbay, Ş., Nutku, U. (2006). "En Büyük Tehlike". Yeni Adana Gazetesi, 22.06.2006, <http://www.yeniadana.net/web/YaziDetay.aspx?id=391>
- Dollard, J. (1939). Frustration und Aggression. New Haven.
- Eserpek, A. (1981). Sosyoloji. Ankara: A.Ü. DTCF.
- Ferraguti, F. (1984). "Terörizm Teorileri". İç. Ankara Üniversitesi, Uluslararası Terörizm Sempozyumu. 17-18 Nisan 1984. Ankara. s. 216-231..
- Fromm, E. (1982). Çağımızın Özgürlük Sorunları. Ankara: Bayraktar.
- Gözütok, F. D. (1993). Okulda Dayak: Araştırma. Ankara: 72 Ofset.
- Gümüş, A., Gömleksiz, M. (1999). Din, Milliyetçilik ve Otoriteriyenizm: Lise ve Üniversite Gençliği Üstüne 1945'lerden Günümüze Toplumlararası Karşılaştırmalı Bir Araştırma. Ankara: Eğitim-Sen Yay., Araştırma Dizisi 3.
- Gümüş, A., Tümkaya, S., Dönmezer, T. (2004). Sıkıştırılmış Okullar. Adana'da İlköğretim Okulları, Öğretmenleri ve Öğrencileri Üzerine Bir Araştırma. Ankara: Eğitim-Sen Yay.
- Günay, Ç. (2006). "Tanrı, AIDS, Terör: Korku'nun Yüzleri". Birgün, 16.05.2006.
- Günaydın, G. (2004). "GDO Türkiye Yararına mı?" 27.11.2004, <http://gdo.ekolojikpolitika.net/index.php?p=114&more=1>.
- Horkheimer, M. & Adorno, T. W. (1956). Soziologische Exkurse. Frankfurt: Institute für Sozialforschung.
- Karacan, İ. (1984). "Terörizm: Kavram ve Yapısı". İç. Ankara Üniversitesi, Uluslararası Terörizm Sempozyumu. 17-18 Nisan 1984. Ankara. s. 195-216.
- Kolodej, C. (1999). Mobbing. Psychoterror am Arbeitsplatz und seine Bewältigung. Mit zahlreichen Fallbeispielen. Wien: WUV-Universitätsverlag.
- Kolodej, C. (2002). Beratungsstelle "Work & People". Wien. www.univie.ac.at.
- Kovalsky, W. (1993). "Rechtsextremismus und Anti-Rechtsextremismus in der modernen Industriegesellschaft". İç: Aus Politik und Zeitgeschichte. Beilage zur Wochenzeitung "das

- Parlament", B 2-3/1993, s. 14-25.
- Küssing N. (1997). Mach mich nicht an! Freiburg in Breisgau: Lambertus-Verlag.
- Leymann, H. (1995). Der neue Mobbing-Bericht; Erfahrungen und Initiativen, Auswege und Hilfsangebote. Reinbek bei Hamburg: Rowohlt Taschenbuch Verlag.
- Marx, K., Engels, F. (1977). Devlet ve Hukuk Üzerine. İstanbul: May.
- Margulies, R. (2006). "İrkçiliğin Son Kalesi İsrail". Birgün, 18.07.2006.
- Meloy, J. R. (2006). "Empirical basis and forensic application of affective and predatory violence". Australian and New Zealand Journal of Psychiatry 40 (6), 539-547.
- Michaud, Y. (1994). Şiddet. İstanbul: İletişim.
- Mitscherlich, A. (2000). Başı Düşüncesi ve Saldırganlık. İstanbul: Cem.
- Mixa, E. (2000). "Zwischen den Sprossen. Aufstiegsbedingungen und Karrierebarrieren für Medizinerinnen im professionellen und universitären Feld". Wien: Materialien zur Förderung von Frauen in der Wissenschaft, Band 10, Bundesministerium für Wissenschaft und Verkehr.
- Northoff, R. (2006 [2003]) "Gewalt in der Schule Ursachen, Verhaltensvorschläge, Prävention". Fachhochschule Neubrandenburg, Fachbereich Soziale Arbeit.
- Plogstedt, S., Degen, B. (1992) ...Nein heißt Nein! (DGB-Ratgeber gegen sexuelle Belästigung am Arbeitsplatz), Serie Piper Frauen.
- Poulantzas, Nicos. 1980. Faşizm ve Diktatörlük. İstanbul: Birikim.
- Reich, W. (1995). Dirimin Öldürülüşü. İstanbul: Payel.
- Riches, D. (Ed.). (1989). Antropolojik Açından Şiddet. İstanbul: Ayrıntı.
- Spitz, D. (1994). Antidemokratik Düşünce Şekilleri. Ankara: MEB.
- Tosun, Ü., Eseler, C. (2005). "25. Yılında 12 Eylül'ü Sorguluyoruz". Birgün, 11 Eylül 2005.
- Türker, Y. (2006). "Madımak". Radikal 5 Temmuz, 2006.
- Weber, M. (1987). Sosyoloji Yazıları. İstanbul: Hüriyet Vakfı.